

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 39.

Fredagen den 27 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 20 och 21 innevarande månad.

Anmälles och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 236, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anskaffande av en motorpatrullbåt för tullbevakningen i Göteborg.

Anmälles och bordlades statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för uppförande av ett sommarhem i Ljungshuset för patienter med kirurgisk och körteltuberkulos;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen;

bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, dels ock förordning om ändrad lydelse av rubriken nr 160 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vissa byggnadsföretag vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet proto-

kollsutdrag, nr 605, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av Åkers styckebruk hittills tillkommande rätt att begagna vissa mot rekognition upplåtna allmänningsskogar i Södermanlands län, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 608, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om organisationen av statens affärsverksamhet, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Ang. bränslekommissionens ved.

Herr statsrådet Malm, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Bondesons interpellation angående bränslekommissionens ved, erhöll nu ordet och yttrade: Herr greve och talman, mina herrar! Ledamoten av denna kammare herr Bondeson har med kammarens medgivande till mig interpellationsvis riktat följande frågor:

1. Anser herr statsrådet bränslekommissionens vedpartier vara av den beskaffenhet, att de kunna användas för statens järnvägars och övriga statsinstitutioners behov?

2. Om så är förhållandet, ämnar herr statsrådet vidtaga omedelbara åtgärder i sådant syfte?

Då jag nu går att besvara de till mig framställda frågorna, anhåller jag att till en början få lämna några uppgifter rörande bränslekommissionens lagerbehållningar av ved vid olika tidpunkter.

Den 1 mars 1921 disponerade bränslekommissionen inom olika delar av landet följande kvantiteter *osåld* ved:

Förvaltning	Prima björk- och barrved	Sekunda ved	Summa kbm.
Östersund	108,331	205,597	313,928
Hultsfred	32,965	49,821	82,786
Stockholm	8,839	6,291	15,130
Växjö	9,629	6,168	15,797
Falun	3,200	4,681	7,881
Gävle	—	3,300	3,300
Summa	162,964	275,858	438,822

Av den prima veden utgjordes omkring fyra femtedelar av barrved. *Ang. bränslekommissionens ved.*
 Den under mars 1921 försålda vedkvantiteten har uppgått till omkring 112,000 kubikmeter, därav 80,900 kubikmeter till statens järnvägar. Under april månad har kommissionen försålt ytterligare omkring 38,000 kbm. Den 1 maj 1921 utgjorde alltså kommissionens återstående vedlager omkring 288,500 kbm. enligt följande fördelning:

Förvaltning	
Östersund	206,293
Hultsfred	74,433
Stockholm	7,823

Till jämförelse må anföras, att kommissionens vedlager den 1 januari 1920 uppgick till cirka 5,500,000 kbm., den 1 maj 1920 till cirka 3,400,000 kbm. och den 1 oktober 1920 till cirka 1,300,000 kbm. I nämnda siffror ingår emellertid vid de olika tidpunkterna försåld, men ännu icke utlastad ved.

Vidkommande nu interpellantens första fråga, huruvida bränslekommissionens ved är av beskaffenhet att kunna användas för statens järnvägars och övriga statsinstitutioners behov, ber jag att få meddela, att den prima barrveden är av genomgående god kvalitet. Den prima björkveden är något ojämnare, men torde dock få anses såsom fullgott bränsle. En ytterligare längre tidslagring av veden skulle dock betydligt sänka dess bränslevärde. Den sekunda veden, särskilt lövveden, är något angräpet av röta och bör helst komma till användning så snart som möjligt.

Enligt vad jag genom bränslekommissionen inhämtat, är emellertid *all* veden av sådan beskaffenhet, att den *kan* tagas i anspråk för järnvägarnas och statsinstitutionernas behov, med undantag endast för några mindre partier, vilka torde böra försälas till andra konsumenter.

Vad angår interpellantens andra fråga, anhåller jag, innan jag närmare ingår på densamma, att få bringa i erinran att läget på bränslemarknaden för omkring ett år sedan — till följd av den från engelsk sida tillämpade stränga kolransoneringen — var ytterst hotande. Säkert hade det då varit möjligt att på kort tid avyttra bränslekommissionens hela återstående vedlager. Det ansågs emellertid icke välbetänkt att under en tid, då en ny svårartad bränslebrist förväntades och då från många håll röster höjdes för att de statliga vedavverkningsgarna genom bränslekommissionens försorg skulle omedelbart återupptagas, avhända sig den regulator på bränslemarknaden, som bestod uti innehavet av bränslekommissionens ved. Min företrädare i ämbetet fann sig av denna anledning föranlåten att anmana bränslekommissionen att — för säkerställande av hushållens behov av vedbränsle — tillsvidare blott försälja ved för dylik förbrukning, försåvitt ej veden på grund av alldeles särskilda förhållanden borde försälas till andra konsumenter.

Emellertid inträdde dessbättre på sensommaren år 1920 en avsevärd

Ang. bränsle-
kommissionens
ved.
(Forts.)

lättnad på bränslemarknaden, och från och med nämnda tid kunde faran för bränslebrist för vårt lands vidkommande anses överstånden. Med den rikligare koltillförseln och det därav föranledda priset på kol blev det emellertid klart, att svårigheter skulle yppa sig vid försäljningen av bränslekommissionens resterande vedlager, vilket, såsom jag förut omnämmt, den 1 oktober 1920 belöpte sig till omkring 1,300,000 kbm., däri dock inberäknat vid ifrågavarande tillfälle försäld men icke utlastad ved.

Bränslekommissionen, som väl insåg, att dessa svårigheter skulle ökas allteftersom situationen å bränslemarknaden lättade, inledde också, omedelbart efter det omsvängningen i kolkonjunkturerna ägt rum, underhandlingar med statens organ för att söka hos dessa placera veden. Prisfrågan sattes därvid i andra rummet och huvudvikten lades på att ernå en så snabb avveckling som möjligt. Omedelbar avveckling kunde dock ej komma ifråga, då kommissionen vid en del tidigare skedda försäljningar nödgats ikläda sig successiv leveransskyldighet in på våren 1921. Avsikten var nu att driva försäljningarna och leveranserna jämsides, så att allt yttre arbete skulle vara avslutat till sommaren 1921.

Emellertid visade det sig, att på grund av den hotande bränslesituationen våren 1920 statens verk och myndigheter redan i mycket stor utsträckning fullt ut täckt sina behov av bränsle för bränsleåret 1920—1921. De flesta institutioner hade till följd härav överflöd å bränsle hösten 1920. Kommissionen lyckades dock redan under höstens lopp i vissa fall få avtal till stånd, och då i början av innevarande år statsinstitutionerna som vanligt infordrade anbud för fyllande av bränslebehovet för nästkommande bränsleår, lämnade kommissionen anbud å lämpligt belägna vedpartier, levererade å konsumtionsorten till priser, understigande dagspriset. Dessa anbud blevo också på åtskilliga håll accepterade.

Trots det energiska arbete, som av bränslekommissionen nedlades för att fortast möjligt få ineliggande vedlager slutrealiserat, fortskred emellertid vedförsäljningen icke så raskt som önskvärt hade varit. Då det så småningom blev tydligt, att kommissionen på grund av konjunkturförhållandena icke skulle lyckas att inom beräknad tid slutföra utförsäljningen, utan att härför krävdes åtgärder av mera verksam natur än de redan företagna, fann jag mig, kort innan interpellationen framställdes eller närmare bestämt den 11 mars, föranlåten att i en från handelsdepartementet expedierad cirkulärskrivelse till vissa departementschefer rikta en anmodan att uppmana dem underlydande myndigheter att vid inköp av bränsle i största möjliga utsträckning begagna sig av bränslekommissionens vedlager. I en några dagar senare expedierad tilläggskrivelse till ifrågavarande departementschefer fann jag mig böra till deras övervägande hänskjuta, huruvida det icke vore lämpligt, att vederbörande myndigheter erinrades om, att, i de fall, då uppgörelse icke kunde träffas om priset, frågan därutinnan underställdes Kungl. Maj:ts prövning.

Icke heller dessa åtgärder ledde emellertid till önskat resultat. Ef-^{Ang. bränsle-}ter samråd med mig ingick bränslekommissionen därför den 7 nästlidna ^{kommissionens ved.} april till olika departement med skrivelser, däri hemställdes om åläggande för vissa i större omfattning bränsleförbrukande myndigheter i sådana trakter av landet, där kommissionen hade ved upplagrad, såsom länsstyrelser, fängelser och militära organ, att hos kommissionen omedelbart fylla sina vedbehov för bränsleåret 1921—1922. (Forts.)

Med anledning härav har Kungl. Maj:t numera anbefallt länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom vissa militära organ att, utan hinder av föreskrifterna i förordningen angående upphandling och arbeten för statens behov m. m., genom inköp från bränslekommissionen, i mån av tillgång, omedelbart fylla sina behov av ved för tiden till och med bränsleåret 1921—1922.

Frågan om en liknande befallning jämväl till fångvårdsstyrelsen beträffande vissa fängelser är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning och förväntas bli avgjord inom den allra närmaste tiden.

Genom dessa redan vidtagna eller inom kort förestående åtgärder torde möjlighet hava vunnits att utan större tidsutdräkt å olika händer utplacera kommissionens hela kvarvarande vedbehållning. Huru detta mera i detalj skulle tillgå, torde framgå av de kortfattade upplysningar, som jag nu skall be att få lämna.

Bränslekommissionens lager av osåld ved utgjorde, såsom jag redan förut omnämnt, den 1 innevarande maj omkring 290,000 kbm. Den ringa del härav, några tusental kubikmeter, som finnes inom *Stockholms* förvaltningsområde, torde, i den mån densamma icke behöves för kompletterande av vissa redan kontraherade och nu pågående leveranser, kunna under den närmaste tiden försäljas till statsinstitutioner eller enskilda. Av det parti, cirka 75,000 kbm., som omhänderhaves av förvaltningen i *Hultsfred*, torde enligt gjorda beräkningar på statsinstitutioner komma att överflyttas cirka 45,000 kbm. Den vedkvantitet, som i nämnda del av landet, under sistberörda förutsättning, skulle återstå, utgör alltså cirka 30,000 kbm. Några särskilda åtgärder för placandet av nämnda kvantitet torde icke erfordras, då säkerligen en del undermål komma att yppa sig vid fullgörandet av de avsevärda vedleveranser på grund av förut upprättade kontrakt, som ankomma på ifrågakvarande förvaltning. De mindre, å spridda ställen liggande vedpartier, vilka här-efter komma att inom detta distrikt återstå, torde vid lämplig tidpunkt — instundande höst — kunna försäljas å resp. orter.

Den i Norrland förefintliga vedkvantiteten utgjorde den 1 maj i runt tal 200,000 kbm. Till statsinstitutioner, kommunala institutioner och privata behov beräknas under den närmaste tiden bli sålt omkring 120,000 kbm. Därefter skulle alltså i Norrlandsdistriktet återstå cirka 80,000 kbm. En avsevärd del härav torde krävas för att komplettera ännu icke fullgjorda leveranser, och återstoden torde sannolikt kunna placeras under nästinstundande höst. Några särskilda åtgärder — ut-

Ang. bränslekommissionens ved.
ö-över dem som redan vidtagits — för försäljning av den i Norrland osålda veden synes under sådana omständigheter, åtminstone för närvarande, icke vara nödvändiga.
(Forts.)

Härmed tror jag mig hava besvarat båda de av interpellanten till mig framställda frågorna. Med anledning av vad i motiveringen till interpellationen anföres, skall jag emellertid bedja få tillägga ännu några ord.

Interpellanten påpekar bland annat, att, därest depressionstiden fortfar och försäljningen av bränslekommissionens ved till följd härav fördröjes, kostnaderna för förvaltningen av kommissionens vedlager komma att sluka större summor än hela lagret är värt, och att det därför måste anses såsom ett viktigt statsintresse, att kommissionen fortast möjligt avvecklar sina affärer, så att förvaltningskostnaderna kunna inbesparas.

I anledning härav skall jag tillåta mig att — med fullt instämmande i vad interpellanten anför rörande vikten av att bränslekommissionens verksamhet med det snaraste helt avvecklas — framhålla, att det icke är det osålda vedlagret i och för sig, som nödvändiggör bibehållandet ännu någon tid av en del av kommissionens förvaltningsapparat. Enligt vad jag från kommissionen inhämtat, förhåller det sig nämligen så, att försäljningen av detta vedlager icke kräver någon mera avsevärd extra personal utan bedrives och väl kan bedrivas jämsides med avvecklingsarbetet i övrigt. Det har emellertid icke kunnat undvikas, att detta avvecklingsarbete på grund av affärsverksamhetens oerhörda omfattning blivit av synnerligen omfattande natur. Ännu återstår att fullgöra successiva leveranser enligt tidigare träffade avtal, och under de senaste månaderna hava, såsom jag förut omnämnt, rätt ansevliga vedförsäljningar gjorts. För uppmätning, transport och inlastning av de sålunda försålda vedpartierna kräves, såsom lätteligen inses, mycket arbete. Det samma är förhållandet med indrivningen av utestående fordringar samt ordnandet och avslutandet av räkenskaperna såväl vid alla lokalförvaltningarna som vid centralförvaltningen. Givet är, att detta arbete icke i ett slag kan slutföras utan kräver sin tid.

Jag ber emellertid få nämna, att avlöningskostnaderna för den centrala förvaltningen, som under april månad uppgingo till omkring 25,000 kr., inom den närmaste tiden komma att högst väsentligt minskas, sedan de till huvudkontoret överflyttade räkenskaperna från de med 1920 års slut indragna avdelningskontoren avslutats samt vissa med kommissionens avveckling sammanhängande utredningsarbeten fullbordats. Sedan bokslutet för senaste räkenskapsåret blivit verkställt, vilket beräknas inträffa nästkommande september månad, kan personalen vid centralförvaltningen ytterligare högst avsevärt inskränkas.

Beträffande kostnaderna för de ännu återstående lokala förvaltningarna i Hultsfred och Östersund minskas även dessa successivt, allt-

eftersom leveranserna av den försålda veden äga rum och den ved, *Ang. bränsle-*
som icke kunnat försäljas å upplagsplatsen, borttransporteras. *kommission-*
ens ved.

I stort sett beräknas kommissionens avvecklingsverksamhet vara *(Forts.)*
slutförd med utgången av innevarande år.

Jag har härmed i korta drag redogjort för de åtgärder till påskyndande av bränslekommissionens avveckling, som från Kungl. Maj:ts och kommissionens egen sida vidtagits såväl före som efter det interpellanten framställt de av mig nu besvarade frågorna.

Ännu en gång ber jag att få betona, att jag i likhet med interpellanten livligt behjärtar vikten av att det avvecklingsarbete, som även återstår, så mycket som möjligt forceras.

Jag kommer därför — bland annat genom månatliga rapporter från kommissionen rörande avvecklingsarbetets fortskridande — att i fortsättningen liksom hittills med uppmärksamhet följa hithörande förhållanden, och jag ber att få försäkra interpellanten, att från min sida intet skall underlåtas, som kan vara ägnat att befördra ett snabbt slutförande av kommissionens verksamhet.

Herr B o n d e s o n: Herr talman, mina herrar! Jag ber att för det första till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt förbindligaste tack för det utförliga svar, som nu lämnats på min interpellation, jämte mitt tack för vänligheten att redan under gårdagen giva mig tillfälle att taga del av detsamma.

I mars månad, då jag avlämnade min interpellation, beräknade jag de osålda vedpartierna till cirka 450,000 kubikmeter samt avlöningskostnaderna för hela bränslekommissionens förvaltning till cirka 50,000 kr. per månad, och finner jag nu av herr statsrådets svar, att denna min beräkning var fullt riktig. Av herr statsrådets svar inhämtas vidare, att ifrågakvarande vedpartier äro till största delen av den beskaffenhet, att desamma kunna med fördel användas till bränsle vid statens järnvägar och övriga statsinstitutioner. De synpunkter, som herr statsrådet framhåller ha varit avgörande för vederbörande att sommaren 1920, då tillfälle fanns att avyttra veden, dock ej gå i författning att slutsälja alla vedpartierna och på en gång avveckla bränslekommissionens verksamhet, kunna ju ej bestridas utan ha funnits ett visst fog för. Lika visst är dock att ganska tidigt på hösten 1920 förmärktes, att farhågorna för en ny bränslebrist vore alldeles obefogade och borde ju redan då bränslekommissionen insatt all sin kraft på att forcera försäljningen. Det synes mig tvärtom, som att vissa anställda i detta verk ha funnit med sin fördel förenligt, ju långsammare avvecklingen kunde fortskrida. Jag vill dock ej i detta hänseende lägga all skulden på bränslekommissionen utan av vad som förmärkts ha såväl statens järnvägar som övriga statsinstitutioner icke haft något större intresse av att göra inköp av sitt bränslebehov hos bränslekommissionen. Dessa institutioner hava sett det med sin fördel förenligt att förse sig med bränsle från annat håll,

Ang. bränsle-
kommissionens
ved.
(Forts.)

dels på grund därav att vid inköp av ved desamma kunnat erhålla bättre vara, dels på grund därav, att i sådana eldstäder, där de mycket väl kunnat använda sekunda ved, de i stället inköpt kol och koks, då eldning med kol och koks är vida bekvämare och mindre ansträngande för maskinister och eldare. I detta sammanhang torde påpekas, att statsinstitutionerna borde deklarerera ej endast sitt vedbehov utan hela sitt bränslebehov och att, då ved kan användas, borde dylikt bränsle förbrukas. Inköpta partier kol och koks kunna ju utan skada lagras. Av herr statsrådets svar upplyses, att cirka 290,000 kbm. ved finnes kvar osåld, varav beräknas att under närmaste tiden 45,000 kbm. ved, som finns i Hultsfredsdistriktet, skulle försäljas till statsinstitutionerna, och av partiet, som finnes i Norrland, skulle till statsinstitutioner och kommunala institutioner och privata behov försäljas 120,000 kubikmeter. Jag vill nu ej på minsta sätt antyda, att de av herr statsrådet nu lämnade uppgifterna angående blivande försäljningar skulle vara missvisande, men för mig förefalla dessa beräkningar vara alltför optimistiska. Det förefaller mig ganska otroligt, att de få statsinstitutioner, som finnas i östra Småland, skulle under närmaste tiden kunna förbruka 45,000 kbm. ved. De hava helt enkelt ej lagringsplats. Att så stort parti som 120,000 kubikmeter skulle under den allra närmaste tiden kunna försäljas i Norrland, utan att statens järnvägar tager en avsevärd del därav, synes osannolikt. För mig förefaller det, att den ved, som finnes i Norrland, vilken till största delen ligger vid statens järnvägar, borde omedelbart övertagas av statens järnvägar, och därefter järnvägsförvaltningen draga försorg om tillsynen av densamma, varigenom en stor del av bränslekommissionens personal bleve överflödig.

Herr statsrådet uppgiver avlöningskostnaderna för den centrala förvaltningen för april månad till 25,000 kronor, och jag förmodar, att avlöningarna vid de övriga kontoren uppgå till minst samma belopp, varför min uppgift, att avlöningskostnaderna per månad uppgingo till minst 50,000 kronor, synes äga sin riktighet. Jag inser ju i likhet med herr statsrådet, att om än all veden kunde omedelbart försäljas, kunna ju dock ej alla utgifterna för bränslekommissionens verksamhet med detsamma upphöra. Dock synes det, därest vedpartierna omedelbart kunde överlämnas till andra statens förvaltningsorgan, som om högst avsevärda besparingar skulle kunna göras, då endast ett mindre antal tjänstemän behöva kvarstå för inkassering av fordringar och avslutande av böckerna. Jag uttalar min stora tillfredsställelse över att herr statsrådet delar min mening rörande vikten av att bränslekommissionens verksamhet med det snaraste avvecklas samt i likhet med mig livligt behjärtar vikten av att det avvecklingsarbete, som återstår, så mycket som möjligt forceras.

Jag uttalar även min tacksamhet för herr statsrådets försäkran om, att allt skall göras, som kan vara ägnat att snarast befordra ett slutförande av kommissionens verksamhet.

Jag tager fasta på denna herr statsrådets försäkran, och under så-

dana förhållanden har jag den livliga förhoppningen att bränslekommissionens affärer skola inom kort tid vara avvecklade.

*Ang. bränslekommissionens ved.
(Forts.)*

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 42.

Vid föredragning av statsutskottets memorial, nr 136, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående verkställande av utredning rörande en statsbana från Matarengi till Pajala kyrkoby, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 137—140, bankoutskottets utlåtanden nr 51 och 53 samt första lagutskottets utlåtande nr 41.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av lufttrafik. *Anslag till befrämjande av lufttrafik.*

I en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1921 dagtecknad proposition, nr 286, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels under sjätte huvudtiteln för befrämjande av lufttrafik å tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag å 170,000 kronor och å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag å 360,000 kronor,

dels under nionde huvudtiteln för komplettering av den officiella väderlekstjänsten å tilläggsstat för år 1921 bevilja ett reservationsanslag å 60,200 kronor och å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag å 60,800 kronor,

dels ock besluta, att anslagen finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelade.

Förevarande proposition hade för förberedande behandling hänvisats, såvitt densamma avsåge anslag under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet, vilket sistnämnda utskott i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att

Anslag till befrämjande av lufttrafik. Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

(Forts.)

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *H. F. Lamm* och *S. E. J. Lübeck*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- I. under sjätte huvudtiteln för befrämjande av lufttrafik bevilja
 - a) å tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag å 150,000 kronor,
 - b) å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag å 250,000 kronor;
- II. besluta, att anslagen finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 11 mars 1921 angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj: t ägde meddela.

Herr statsrådet *M u r r a y*: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner av den nyss upplästa klämman i statsutskottets yttrande, har utskottet ställt sig avvisande mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Det är endast två reservanter, som i det väsentliga velat stödja det samma. Jag hyser sålunda icke stor förhoppning att kunna omvända kammaren, då jag nu tager till orda, men jag anser mig dock böra säga några ord rörande denna fråga, som ingalunda torde kunna anses oviktig.

Utskottet säger, att utskottet visserligen icke underskattar betydelsen av det nya samfärdsmedlet, och att utvecklingen på detta område är förtjänt av den största uppmärksamhet, men utskottet undrar, om ärendet befinner sig i ett så utrett skick, att det kan vara skäl att vidtaga några åtgärder, helst under nuvarande svåra statsfinansiella situation. Jag vill gärna medgiva, att det på detta område finnes många problem, som behöva ytterligare utredning, och jag har också i propositionen givit uttryck för en viss tvekan, dels angående den rätta tidpunkten för framläggande av den utav riksdagen en gång i tiden begärda utredningen i ämnet, dels att framlägga densamma endast i stympat skick. Men jag har också angivit de skäl, som förmådde mig att övervinna denna tvekan, och det förnämsta skälet var i stort sett: angelägenheten av att, när det som här i främsta rummet gäller internationell lufttrafik, icke försitta tillfället.

Jag tillåter mig erinra om, att de anslag, som begäras i den kungl. propositionen, avse — och jag kan säga förnämligast avse — påbörjande av anläggningar för flygstationer, främst en i södra Sverige. Vidare är ett något större belopp avsett till utbildning av svenska flygare. Slutligen finnas ytterligare två anslagsposter, men av mindre betydelse, nämligen till subvention åt luftposttrafik och till anställande av en flygsakkunnig inom kommunikationsdepartementet.

Huvudposten av dessa kostnader utgör engångskostnader, som icke äro av alltför betydande natur, om man ser på budgeten i dess helhet,

utan snarare kunna betecknas som relativt obetydliga. Det var också därför, som jag ansåg mig trots den svåra ekonomiska situationen kunna föra fram frågan. Ett av de skäl, som därvid varit för mig mest avgörande, var det, att man i främmande länder hade visat ett synnerligen livligt intresse för denna sak och gjort så mycket och höll på att göra så mycket, att jag fruktade, att vi skulle kunna komma i efterhand. Jag tänkte då icke så mycket på de stora krigförande länderna, vilka under kriget uppdrivit sina lufttrafiktillgångar till en oerhörd omfattning och därför efter kriget utan svårighet kunde ställa mycket stora materiella tillgångar till den civila flygningens förfogande. Ett motsvarande förhållande gör sig i viss mån gällande också inom de i kriget deltagande mindre staterna. Men jag tänkte på de neutrala stater, som icke hava deltagit i kriget och liksom vi och för övrigt hela världen befinna sig i svårt ekonomiskt läge, och dock offra stora summor på den civila lufttrafiken. Jag vill i sådant avseende nämna, att Holland för sådant ändamål dels till stor del utlämnat sin stora militära luftstation i Amsterdam till den civila flygningen — det är icke en blygsamt utrustad luftstation, sådan som nu för vårt vidkommande ifrågasättes, utan en i allo förstklassig luftstation — dels utfört en likadan i Rotterdam. Tack vare dessa resurser har också landet kunnat sätta sina större städer i snabb förbindelse med de stora europeiska huvudstäderna. Vårt grannland Danmark har upplåtit sin militära station i Köpenhamn till den civila flygningens förfogande, och då denna icke befunnits tillräcklig, hava regeringen och staten i klar avsikt att göra Köpenhamn till ett centrum i den väntade nordeuropeiska lufttrafiken beslutat expropriera stora områden i närheten av Köpenhamn för flygändamål. Detta synes mig visa, som jag nyss antydde, att man trots den svåra finansiella situation, som överallt råder, icke drager sig för att på här ifrågavarande område nedlägga mycket stora summor, och det synes mig då knappast lämpligt, att vi alldeles låta frågan ligga nere, åtminstone icke, när det gäller att vidtaga anordningar för den *internationella* flygtrafiken.

Jag nämnde nyss, att det viktigaste av de krav, som här föreligga, och det, som låg mig närmast om hjärtat, var påbörjandet av anläggningar för flygstationer, ty det är nämligen så, att man, som erfarenheten visar, väl kan företaga enstaka turer med aeroplan här och var i landet och gå ned på en sjö eller en åker, vilket i det hela kan gå tämligen bra med nödig försiktighet, men det kan bestämt sägas, att en *reguljär* lufttrafik förutsätter ovillkorlig tillgång till ordentliga flygstationer, och då är det givetvis viktigt, att sådana flygstationer förläggas till rikets kuster på sådana platser, där man kan vänta, att den internationella lufttrafiken, om den förlägges över Skandinavien, skall gå fram. Jag vill för att understryka betydelsen av, att dylika stationer finnas tillgängliga, erinra om, att när förra året en sådan trafik anordnades mellan Malmö och Lübeck, tror jag det var — eller i alla händelser en stor tysk stad — Malmö var den avsedda ändpunkten, men att landnings- och hamnförhållanden i Malmö voro sådana, att trots detta

Anslag till befrämjande av lufttrafik.
(Forts.)

Anslag till befrämjande av lufttrafik. Köpenhamn måste anlitas som flygändpunkt, och Malmö i realiteten blev en genomgångsstation.

(Forts.) Under kriget har ju transitotrafiken mellan Västeuropa och Ryssland i stor utsträckning gått över vårt land. Vi kunna givetvis icke efter återinträdande mera normala förhållanden vänta, att så i fortsättningen blir fallet, men vi kunna ställa nog så stora förväntningar på en lufttransitiled, ty för en stor del av Västeuropa är linjen över Sverige den genaste och bästa. Men om vi skola kunna tänka oss att få en sådan route till stånd och att kunna trafikera den med svenska flygare samt över huvud kunna väcka intresse för densamma, måste vi kunna bjuda mottagnings- och avgångsstationer inom vårt land av den beskaffenheten, att de kunna tillfredsställa dem, som skulle vilja trafikera en sådan huvudlinje. Det är därför av stor vikt att redan nu, innan de internationella luftlinjerna väsentligen inrättats, ordna så, att man kan säga till de utländska flygarna, att här kunna ni gå fram, och här hava ni den rakaste linjen. Jag vill säga, att ett av de viktigaste skälen för att jag redan nu begärt anslag till påbörjande av dessa flygstationer, har varit fruktan för, att det skulle bliva så, att de nya flygrouterna skulle komma att läggas över andra länder än vårt. Om vi sedan en gång göra i ordning våra flygrouter, komma vi till de trafikerande såsom petitionärer och få säkerligen vänta att bliva behandlade därefter.

I propositionen har jag begärt ett anslag till flygutbildning. Enligt vedertagna internationella stadgar, till vilka vi även anslutit oss, kräves det av flygare, som användas i yrkesmässig trafik, en mycket hög grad av ådagalagd flygfärdighet och skicklighet. Det är givet, att man måste kräva detta, ty man kan icke förutsätta, att passageraren, som faktiskt lämnar sitt liv i förarens hand, skall kunna tillräckligt mäta de risker, som han utsätter sig för och kunna värdesätta förarens skicklighet. Dessa stränga fordringar, som måste upprätthållas, hava medfört, att ett flertal av våra svenska flygare icke kunna anlitas för sådana flygningar, utan man har måst anlita utländska flygare, som uppfylla härför erforderliga villkor. Det har ansetts vara en i viss mån motbjudande situation, på vilken man med det snaraste ville råda bot, och därför har det begärts pengar för att inrätta en svensk flygskola, där behövliga kunskaper skulle kunna meddelas.

Vidare har man, som jag nämnde, varit betänkt på, att ett mindre belopp skulle utgå, såsom ju redan tidigare varit fallet, för att uppmuntra flygposttrafiken, och slutligen har man tänkt sig, att ett anslag på 8,000 kronor skulle utgå till en sakkunnig inom kommunikationsdepartementet med uppgift att i detalj övervaka det civila lufttrafikväsendet och sålunda i varje stund hålla en vakande hand över detsamma. Så har förut icke ägt rum, och denna brist på kontroll har satt beklagliga spår i det svenska flygväsendets historia. Det är säkerligen hög tid att man råder bot på denna brist, och det anslag, som för ändamålet begärdes, var förvisso så ringa, att jag hade hoppats, att det skulle kunna beviljas. Anslaget skymtade också en gång fram i ett förslag till be-

tänkande från det mäktiga statsutskottet, men när jag fick dess yttrande i definitiv form, var även denna lilla summa försvunnen tillsammans med allt det andra.

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

Som sagt har jag ansett riktigt att framföra de synpunkter, som för mig varit bestämmande, när jag lade fram detta förslag, och jag vill åtminstone kunna säga mig, att om det skulle inträffa, att man en dag ansåg, att Sverige hade i viss mån försuttit sina fatalier på här ifrågasvarande område, man icke med fog skulle kunna påstå, att det var den då sittande regeringens fel.

Herr förste vice talman: Herr talman, mina herrar! Riksdagen begärde i skrivelse den 11 maj 1918, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående reguljär flygtrafik och särskilt vilka åtgärder, som från statens sida borde vidtagas för befrämjandet av en sådan trafik, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning. Man bör väl kunna hava den uppfattningen av vad riksdagen då skrev, att riksdagen verkligen var intresserad av att en civil flygtrafik här i Sverige skulle kunna komma till stånd. Det tillsattes en kommitté, som har framkommit med förslag och på grund härav har, såsom herr statsrådet nyss anförde, Kungl. Maj:t äskat vissa belopp för att möjliggöra för Sverige att delta i den blivande internationella trafiken med luftfartyg eller aeroplan. Syftet härmed har varit, att Sverige icke skulle komma i efterhand, när det blir fråga om ett utbrett flygtrafiksnät över Europa. Jag kan icke annat än finna det beklagansvärt, att det intresse, som då lades i dagen av riksdagen 1918, nu har reducerats till, att statsutskottets majoritet har sagt, att vi icke vilja bevilja någonting. Det är mot denna uppfattning, som jag och min medreservant ha reagerat. Vi voro kanske flera i utskottet, som hade den mening, som är uttryckt i reservationen, men det har i varje fall endast blivit två reservanter, och jag får medgiva, att under sådana förhållanden utsikterna äro ganska små att kunna driva igenom reservationen. I alla fall vill jag icke vara med om, att det icke från riksdagen gives några tecken, att man ej frångått det, som man var med om år 1918. Reservanterna ha därför föreslagit, att man i så måtto skulle tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning, att man beviljade på tilläggsstaten för år 1921 ett reservationsanslag på 150,000 kronor och på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag på 250,000 kronor, som skulle av Kungl. Maj:t efter gottfinnande kunna få användas till de ändamål, som här nyss blivit angivna av herr statsrådet. Jag ber få påpeka, att även om denna lufttrafik har legat nere under föregående år, så har, såvitt man kunnat döma av utländska tidningar, den nu blivit upptagen på nytt. Jag läste nyligen i franska tidningar, att man i Paris var betänkt på att upprätta förbindelse med sex à sju olika huvudstäder, däribland Warschau och flera andra städer, som jag icke nu för tillfället kan erinra mig. Det ser litet betänkligt ut, att, när man förut år 1918 visat intresse för liknande företag, man i allt fall icke skulle kunna

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

vara med om så relativt blygsamma belopp, som det här är fråga om. Det gäller ju här i första hand att få flyghamnar ordnade, och beträffande de städer, som man tänkt sig i första rummet skulle komma i åtanke, nämligen Malmö, Göteborg och Stockholm, så förväntar man naturligtvis, att även kommunerna skulle vara villiga att bidra, och större är anslaget icke föreslaget av reservanterna, än att man skulle kunna tänka sig kraftiga bidrag även från kommunerna. Beträffande Göteborg vill jag fästa uppmärksamheten på, att Göteborg i alla fall får tänka sig möjligheten av, att det år 1923 skall anordna landningsplatser, då de skola i samband med den stora utställningen därstädes ha en utställning för flygväsendet.

Jag skall nu be att få yrka bifall till vår reservation, och jag skall då gå så långt ned som möjligt i avseende på blygsamma anspråk, då det nu kan tänkas möjligheten av, att det finnes några, som vilja giva anslag för år 1921 och icke vilja gå längre utan avvakta tiden och se, hur det utvecklar sig, och sedan giva anslag för år 1922; och därför, när jag nu yrkar bifall till reservationen, skall jag göra en vördsam hemställan till herr talmannen, att han ville framställa särskilda propositioner på punkten A och punkten B.

Herr K v a r n z e l i u s: Herr talman! Den föregående ärade talaren erinrade om, att riksdagen har ådagalagt stort intresse för denna sak i den skrivelse, som riksdagen avlät till Kungl. Maj:t vid 1918 års riksdag. Ja, det är ju möjligt, att intresset sedan dess i någon mån har avsvannat, därom vill jag icke yttra mig, men säkert är, att förhållandena under år 1918 och nu äro betydligt olika med avseende å de ekonomiska möjligheterna att realisera många önskemål, som ligga oss varmt om hjärtat, och många intressen, som varit föremål för riksdagens omtanke. Och det är givetvis i mycket hög grad dessa ekonomiska förhållanden, som ha gjort, att utskottsmajoriteten har ansett, att detta är ett av de anslag, som höra till de områden, där man åtminstone nu kan låta något anstå med beviljandet av desamma. Det är nämligen så enligt min uppfattning, och den delades av utskottsmajoriteten, att det är egentligen inga stora, viktiga intressen, som stå på spel och äventyras, om man låter detta ärende något anstå. Vad den internationella flygtrafiken och transitotrafiken beträffar, som skulle gå över Sverige, så är det tydligt, att om det kommer att bliva tillfälle och möjlighet att flyga över Sverige, då flygvägen över Sverige är den kortaste vägen mellan de två ändpunkterna, så kommer denna trafikled att väljas. En flygare gör inga krokvägar. Det är icke några vidlyftiga anordningar, som behöva vidtagas, för att en flygare skall ändra sin riktning. Och det är då endast att landa på den punkt, som ligger i stråkvägen. Nu är det för övrigt så beträffande lufttrafiken, att det visat sig, att det gått ganska bra att idka en rätt stor lufttrafik, utan att man vidtagit några särskilt stora åtgärder. Här i Sverige pågår varje dag flygtrafik i mycket stor omfattning både vid arméns och marinens flygväsende, utan att,

såvitt man kunnat iakttaga, några särskilda anstalter vidtagits ifråga om flygfält och dylikt. De landa på våra exercishedar och lägerplatser mycket bra, och det har icke vidtagits några andra åtgärder i annan mån, än att hangarer och de reparationsverkstäder, som finnas för att reparera dessa flygares maskiner, blivit tillgängliga. Dessa flygplatser stå givetvis alltid till förfogande och böra kunna ställas till förfogande i första hand. Det finnes sådana platser i Malmö, det finnes sådana platser i Göteborg och i Stockholm, och flygarne ha landat här i Stockholm som bekant, nästan dagligen kan man säga. Vad flygutbildningen beträffar, är det kanske icke riktigt att säga, att man skulle vara färdig att här inrätta en flygskola för civilflygutbildning. Det förefaller mig, att förhållandena icke äro sådana, att det skulle vara något vidare ekonomiskt förnuftigt företag att nu inrätta en sådan skola. För övrigt sker ju utbildningen av flygare både vid arméns och marinens flygskolor, och där utbildas goda flygare med mycket högt uppdriven skicklighet; och jag vågar påstå, att flygkonsten både för marinens och arméns vidkommande står på ett mycket högt stadium. De olyckor, som inträffat, ha icke varit att tillskriva bristande utbildning hos flygarna, utan andra omständigheter. Att ifrågasätta, att det skulle vara en fara, att Sverige skulle komma i efterhand genom att nu låta med detta anstå, det kan jag för min del icke tillmäta någon betydelse, och vad den speciellt flygsakkunnige beträffar, som det här begäres anslag till, vågar jag påstå, att större och bättre sakkunskap på detta område icke går att uppbringa genom anställande av en sådan flygsakkunnig med 8,000 kronors lön om året, mot den sakkunskap, som vi redan hava tillgänglig vid arméns flygvapen. Där finnes en mycket stor och väl utbildad flygarkår, som givetvis står till förfogande i främsta rummet för Kungl. Maj:ts, men säkerligen även med största beredvillighet för andra för saken intresserade.

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

Att under nuvarande förhållanden vidtaga en sådan åtgärd, som dock innebär ett så pass stort anslag som 150,000 kronor, vartill, om jag fattade den siste ärade talaren rätt, han inskränkte sitt yrkande, anser jag icke vara av behovet och omständigheterna påkallad. Då jag anser, att statsutskottet har haft mycket goda skäl för sin ståndpunkt att för närvarande avstyrka Kungl. Maj:ts proposition, anhåller jag om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Efter vad statsutskottets ärade ordförande nyss anfört, kan det ju för mig icke vara mycket att tillägga. Jag ber endast att få säga ett par ord.

Det är mycket riktigt som herr statsrådet anmärkte, att han i ett förslag till betänkande fann någon resonans för den uppfattningen, att en sakkunnig för lufttrafiken borde anställas i kommunikationsdepartementet. Jag och en annan på avdelningen hade reserverat oss till för mån för en sådan sakkunnigs anställande, men det visade sig, att inom

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

utskottet vann denna vår uppfattning icke den ringaste anklag, utan även från reservanterna gjordes gällande att insättandet av en sakkunnig i departementet vore utan betydelse. Då frånträdde även vi den uppfattningen. Och vi gjorde detta icke bara därför, utan även därför att under tiden hade kommit åtskilligt i dagen angående lufttrafiken i allmänhet, som vore rätt avgörande, när vi slutligen skulle taga ståndpunkt till frågan. Lufttrafikbolagets här i landet direktör hade nämligen varit ute i England och Frankrike och studerat lufttrafikproblemet. Han hade kommit hem och låtit intervjua sig av en tidning, och de uppgifter, han där lämnade om förhållandet på lufttrafikens område, synas mig stärka utskottets beslut att nu icke gå med på något anslag utan avvakta tiden till dess detta problem blivit klarare och mera utexperimenterat, än vad det för närvarande är. Det är direktören, kapten Jacobson, som yttrat, att visserligen en del erfarenheter hava vunnits på studieresorna men att de icke äro av den natur, att de ha något intresse för den stora allmänheten utan fastmera för lufttrafikbolaget självt. Och han säger, att man icke får tro, att lufttrafiken är ett problem, som redan nått sin fullständiga lösning. Tvärtom borde allmänheten, särskilt under nu rådande depressionstider, söka inse det okloka i en överdriven tro på lufttrafikens snara och fullständiga seger! Ej minst viktig är den ekonomiska sidan av saken. För närvarande snurrar icke en enda luftpropeller med någon ekonomisk vinst för ägaren, såvida det icke rör sig om rena cirkusföretag. Nu har jag sett av tidningarna, att denne kapten Jacobson blivit sekreterare i luftmaskinskommittén, och han får väl där föra fram resultaten av de undersökningar och rön som han gjort under sin studiefärd. Han har också i den intervju, som jag nyss omnämnde, meddelat, att dessa stora anläggningar för anhängiggörande av luftfartyg, tillhöra en snart förgången tid, och mycket enkla angöringsmetoder hava upfunnits, som möjliggöra besparingar av ganska betydande omfattning. Han säger bland annat, att han i England har haft tillfälle att närmare studera möjligheterna för luftskeppens användande i trafiktjänst. "Vid aerodromen i Pulham", säger han, "låg jätteluftskeppet B. 33, rymmande 55,000 kbm., ett syster-skepp till det, som företog flygningen över Atlanten. Det hade förankrats vid en mast utanför aerodromen, och här har det med undantag för två dagar legat sedan den 1 februari i alla väder, i solsken, regn och snö. Stormar med en vindhastighet av 60 miles (omkring 100 kilometer) i timmen, ha ej förmått skada skeppet. Dagligen har det kastat loss från masten och företagit färder för att på kvällen åter angöra masten."

Och han kommer då till det resultatet, att, därest det skulle visa sig möjligt att med sådana anordningar angöra dessa luftfartyg, så komme här i Stockholm endast att erfordras en mast för ändamålet, och anläggningskostnaderna för den beslutade luftskeppshamnen skulle kunna nedbringas med inte mindre än 1½ miljon kronor. Det är alldeles uppenbart, att man inför sådana uppgifter från en person, som bör vara

väl förtrogen med luftskeppstrafik, icke kan, på det outhärliga stadium frågan för närvarande ligger, gå och fatta beslut om stora utgifter för åtgärder, som sedermera kanske kunna göras för en ganska ringa penning. I slutet av intervjun säger han klart ifrån: "Man får emellertid i dessa tider ej vara alltför säker på sin sak. Ett sådant företag (som lufttrafik) är en dyrbar sak, som kräver eftertanke. Varken i Sverige eller i England råder nu något överflöd på penningar, och man får därför ej taga några förhastade steg, och en luftskeppstrafik Sverige—England är förknippad med åtskilliga problem, som först böra lösas."

Det vill synas, som om här så klart och tydligt givits stöd för den uppfattning, som utskottet kommit till, att utskottet knappast har kunnat göra annat än det gjort. Om riksdagen avböjer Kungl. Maj:ts proposition och följer utskottet, betyder det ju ingalunda, att riksdagen visat mindre intresse för denna fråga. Det är bara det, att den finner tidpunkten olämplig för denna frågas lösning. Och utskottet har ju för övrigt i sitt utlåtande här i början klart och tydligt sagt ifrån, att utvecklingen på detta område är förtjänt av den största uppmärksamhet från de svenska statsmakternas sida; således visst inte som man vill göra troligt, att riksdagen, därför att den nu inte beviljar medel i enlighet med den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen, ej skulle ha intresse för frågan. Det som varit vägledande för utskottet har varit, att frågan befinner sig i sådant skick, att det icke i dessa depressionstider kan vara riktigt från riksdagens synpunkt att nu anslå medel, utan att man bör vänta därmed, till dess kanske bättre tider stunda på det ekonomiska området, framför allt till dess hela problemet ligger klarare, än det i närvarande stund gör.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet M u r r a y: Jag har endast ett litet tillägg att göra i anledning av vad herr Lindblad yttrade. Herr Lindblad nämnde, att enligt den redogörelse han tagit del av, skulle man genom att anlita en ny anordning med en mast kunna väsentligt nedbringa kostnaderna för flygtrafiken och flygstationerna. Detta torde nog vara riktigt, men uppgiften hänför sig till en annan flygtrafik och andra flygstationer än dem, om vilka här är fråga. Man får nämligen skilja mellan den flygtrafik, som det är tal om här, och sådan trafik, som bedrivs med gasfyllda zeppelinare, vilka man, enligt vad erfarenheten visat, numera kan långa tider förtöja vid en mast. Detta lär man däremot knappast kunna göra med vanliga flygmaskiner. Sådant skulle bekomma både masten och maskinerna och allra mest passagerarna illa, utan för den trafiken får man nog tänka sig sådana anordningar, som här äro ifrågasatta. Det förbilligande, som herr Lindblad talar om, gäller alltså icke här ifrågasatta anordningar, utan anordningar för stora zeppelinare, för vilka man förut fått bygga upp enorma och mycket dyrbara hangarer.

Herr S w a r t z: Herr talman! Jag har för min del vid be-

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

handlingen av detta ärende i avdelningen ställt mig på samma ståndpunkt, som här av förste vice talmannen intagits. I utskottet har jag icke varit i tillfälle att deltaga i behandlingen och återfinnes därför icke bland de i betänkandet antecknade ledamöterna. Hade jag funnits där, hade jag givetvis instämt i den reservation han framlagt.

Jag har icke några synnerligen vidlyftiga framställningar att göra utöver dem, som blivit gjorda här från herr statsrådets och från förste vice talmannens sida. Jag vill emellertid för min del säga, att även om tidsförhållandena äro sådana, att en lufttrafik icke snart kan komma till stånd i någon större omfattning, så ser jag däruti ingen anledning för riksdagen att, med frånträdande av de tendenser, som den givit uttryck åt i sin skrivelse i denna fråga år 1918, icke bry sig om att göra någonting alls i saken. När den tiden kommer, att lufttrafiken i någon större omfattning kan bli verklighet, så är det en hel del åtgärder, som måste vara undångjorda, för att man skall kunna begagna sig av det tillfälle, som då erbjudes och som kanske icke erbjuder sig, för den händelse man då icke är beredd.

Jag menar, att man framför allt här måste skapa en central myndighet, som övervakar reglerna för den civila flygningen. Vi ha ju haft så många, eller åtskilliga olyckor åtminstone på detta område, och man har skylt på, att det icke funnits någon central myndighet, som har kunnat övervaka, att befallningar, som blivit givna, också vunnit efterföljd. Det har i detta avseende föreslagits en blygsam början med en sakkunnig inom kommunikationsdepartementet med 8,000 kronors lön. För min del får jag säga, att om man har den uppfattningen, att någon flygtrafik överhuvud taget skall kunna tänkas komma till stånd, eller, rättare sagt, att de flygövningar och flygningar, som redan nu ha skett, skola få fortsätta, så vill det synas mig, som om det vore en ganska naturlig fordran från allmänhetens sida ur säkerhetssynpunkt, att en sådan anordning träffas. Därför har jag för min del anslutit mig till det yrkande, som möjliggör anställandet av en sådan person.

Sedan ha vi en annan sak, som med de begärda medlen skulle kunna ernås. Det vore en utbildning av svenska civila flygare. Har man, som sagt, den uppfattningen, att flygtrafiken är något, som skall komma till stor utövning, då bör man väl vara ganska angelägen om att söka åstadkomma svenska civila flygare och icke i det avseendet vara hänvisad till utlandet. Våra militärflygare kunna icke användas för sådan trafik, som det här skulle vara fråga om, utan det är de civila flygkunniga, som man i det avseendet måste grunda sina förhoppningar på. Nu är det ju så, att sådan flygutbildning i viss mån har skett här i landet, men den har varit av fullkomligt otillfredsställande natur. De ha icke fått sådan utbildning, att de äro kompetenta att sköta en flygtrafik av internationell beskaffenhet eller en flygtrafik, där man kan se, att det finnes ett tillräckligt säkerhetsmoment för passagerarna. Att åstadkomma en sådan flygutbildning av svenska civila personer synes mig vara en angelägenhet av vikt, och jämväl synes det vara av stor vikt, att

man icke uppskjuter vidtagandet av en sådan nödvändig, förberedande åtgärd, till dess att, rätt som det är, man står inför behovet att ha personer med denna utbildning.

Sedan är det då slutligen frågan om anordnandet av landningsstationer för aeroplan och helst även för hydroplan. Nu har det sagts av den ärade utskottsordföranden, att vi ha sådana landningsplatser på Malmslätt och på andra håll, och det går naturligtvis att slå ned där. Ja, det går naturligtvis att slå ned på mer än ett ställe, men huruvida det just kan vara lämpligt att ha de där som landningsplatser för den trafik, som han hoppas i framtiden kan komma häröver betvivlar jag; det tror jag icke duger. Det går naturligtvis icke för sig att landa med hydroplan på Malmslätt, utan därför får man lov att ha vatten i närheten, och dessutom måste den punkten ligga så till, att den passar in i en flygrut. Det kan ju vara sant, att det kan vara för tidigt att gå in på det området i någon större omfattning, men det är icke meningen att göra det i annan mån, än det visas intresse från de kommuner, inom vilkas områden sådana landningsplatser kunna komma ifråga. Och är ett sådant intresse för handen, så vill det synas mig, som om det funnes tillräcklig anledning att från det allmännas sida bidra och söka åstadkomma något med hjälp av detta intresse.

Vi stå nu litet undrande och spörjande inför frågan om denna lufttrafik, och man tycker det är något, som icke har så värst stor betydelse. Ja, jag har hört talas om, i min dar, att affärsmännen i Stockholm på sin tid stodo mycket undrande och spörjande inför nödvändigheten att få en telegraufförbindelse med Göteborg, ty de ansågo det vara mycket bättre att leva sitt liv i fred här uppe och kunna begagna sig av de möjligheter till underrättelser, som de kunde få framför andra, och utnyttja dem. Nå, jag tror icke, att vi annat än småle åt en sådan uppfattning, och jag skulle nästan tro, att något i samma våg skulle man komma att göra i en framtid, för den händelse vi av *den* anledningen skulle motsätta oss allt anslag till det här, att vi icke tro på, att luftrafiken kommer till en mycket stor och betydelsefull användning för oss.

Med dessa åsikter har jag icke kunnat finna det vara med sann förtänksamhet och verklig sparsamhet överensstämmande att alldeles avslå allt anslag till detta ändamål nu. Måhända kan man på det sättet komma att gå förlustig åtskilliga fördelar i framtiden, som man eljest med ett påpassligt handlingssätt skulle ha kunnat tillägna sig. Därför har jag den uppfattningen, att något bör göras, och jag hade som sagt gärna gått med på reservationen i dess helhet. Men när nu herr förste vice talmannen har framställt yrkande om bifall uteslutande till punkt I a, om anslag å 150,000 kronor på tilläggsstaten för år 1921, med bortseende från vad i reservationen innehålles i punkt I b, d. v. s. 250,000 kronors anslag å 1922 års stat, skall jag för min del be att få framställa yrkande, att kammaren ville bifalla vad reservanterna under punkt I a och punkt II ha yrkat.

Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

Herr f ö r s t e v i c e t a l m a n n e n: Jag skall endast hemställa att, med ändring av mitt förra yrkande, få instämna i det yrkande, som nu herr Swartz har framställt.

Herr B j ö r n s s o n: Herr talman, mina herrar! Under den korta debatt, som förts, ha en massa goda skäl för bifall till Kungl. Maj:ts proposition framlagts, och det kunde synas överflödigt att ytterligare taga upp tiden. Jag skall emellertid be att först få göra en invändning mot utskottets ärade ordförande. Han talade om, att vi ha tillgång till mycken sakkunskap i detta land beträffande flygväsende, som kunde utnyttjas, den militära sakkunskapen. Jag ber mot detta argument få invända, att den militära sakkunskapen helt naturligt måste se på detta problem, flygproblemet, med militärens ögon, således ägna sig åt utvecklingen på detta område av det slag, som kan gagna vårt militärväsende, och att hänsynen till vårt civila flygväsende måste komma i andra rummet.

Då herr Lindblad säger, att det t. v. är omöjligt att driva flygtrafiken ekonomiskt, så har herr Lindblad otvivelaktigt rätt. Men det är för mig intet skäl, varför vi nu skulle avbryta utvecklingen av vårt flygväsende. Jag ser f. n. icke flygproblemet som ett ekonomiskt problem, utan som ett rent kulturellt problem. Jag tror icke, att vårt land kan ha rätt att undandraga sig förpliktelsen att efter måttet av sina krafter medverka till lösandet av de många problem, som finnas på detta område. Herr Lindblad tyckes känna sig fullkomligt övertygad om, att den konkurrens, som är lika gammal som flygväsendet självt, nämligen den mellan systemen tyngre än luften och lättare än luften, redan skulle vara avgjord till förmån för de styrbara och motordrivna ballongerna. Jag tror, att detta är långt ifrån säkert, och under sådana förhållanden kan jag icke heller förstå, att man kan på ett sådant fastslående av konkurrensens utgång basera ett giltigt skäl för avslag på framställda rimliga anspråk.

Jag är, när det gäller behovet av kontroll över den civila flygningen, förekommen av närmast föregående ärade talare och vill till slut nöja mig med att säga, att man naturligtvis med hänvisning till behovet av sparsamhet kan slå ihjäl vilket förslag som helst under nuvarande dystra tider. Men jag vill erinra om, att riksdagen, då det gäller andra kulturella ändamål — för att taga t. ex. så extrema ändamål som anslaget till idrottens befrämjande och anslaget till folkmusik — icke ställt sig helt och hållet avvisande, utan visserligen har reducerat anslagen, men dock beviljat något, och jag tror också, att det i längden skall visa sig ekonomiskt att icke göra alltför tvära avbrott i en utveckling, om vilken man vet, att den måste höra framtiden till. Därför ber jag få instämna i det yrkande, som senast framställdes av herr Swartz.

Herr L i n d b l a d: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr statsrådets yttrande, att det här gällde anslag till landningsplat-

ser av annan beskaffenhet än dem, som äro anförda i intervjun, och det är alldeles riktigt. Det gör det. Men vad jag ville bevisa med att citera intervjun var, att hela denna fråga befinner sig i så outrett skick ännu, att jag tycker det skulle vara bra mycket, om riksdagen i dessa tider skulle bevilja ett anslag, som mycket väl kan anstå, till dess att saken ligger något klarare. Emellertid tror jag för min personliga del, att om det skall bli en internationell lufttrafik med Sverige som genomgångsland, t. ex. från England till Sverige, så kommer det att ske med sådana luftfartyg, som även kunna gå ned på vattnet, i fall någon fara skulle vara för handen. Jag tror inte på, att den internationella lufttrafiken, som skall gå över stora vatten, kommer att ske med sådana luftfartyg, som endast kunna slå ned på land.

Jag ber att fortfarande få vidhålla mitt yrkande.

Herr K v a r n z e l i u s: Herr talman! Endast några få ord. Jag vill med anledning av vad herr Swartz yttrade — att man icke skulle kunna använda Malmslätt, när det gällde hydroplan — säga det, att Roxen ligger alldeles bredvid, och de, som icke kunna gå ned på Malmslätt, kunna göra det på Roxen. Vi ha ganska gott om vatten, där hydroplan kunna landa, så för den sakens skull komma flygarna icke att stranda.

Vidare vill jag säga något i anledning av vad herr Björnsson yttrade om, att det är skillnad mellan militärflygare och civila flygare och att man icke kan förutsätta, att militära flygare skola se på saken som civila flygare. Jag fattade åtminstone herr Björnssons yttrande så. Jag vill då säga, att det förefaller mig ligga i sakens natur, att om en person har utbildat sig som militärflygare, varvid han måste utgå ifrån att i alla möjliga ställningar bli invecklad i strid och klara sin maskin, så nog klarar han den civila flygningen lika bra som någonsin den, som icke luktat på den militära flygutbildningen. Det vågar jag bestämt påstå, att de förnämsta flygare vi ha i världen ha fått sin viktigaste utbildning under världskriget och dess strapatser genom vad de där fått prestera. För övrigt vill jag säga, att man får mycket god tillgång på civila flygare här i landet genom den ovanligt snabba cirkulation, som äger rum vid våra militära flygskolor. Det är icke många år de kunna sysselsättas där ur militär synpunkt, och sedan övergå de till det civila livet, men sina kunskaper som flygare ha de kvar i oförminskad grad. Sålunda lär det icke möta något hinder att få behovet av civila flygare tillgodosett.

Jag vill slutligen säga, att om det nu verkligen skulle visa sig vara ett så viktigt intresse att få vissa landningsstationer iordningställda här i landet, att för detta ändamål medel måste finnas disponibla, lär det icke möta hinder att Kungl. Maj:t använder någon del av arbetslöshetsanslaget, i den mån det icke kan användas för nyttigare ändamål, för iordningställande av en eller annan flygstation på en eller annan plats

*Anslag till
befrämjande
av luft-
trafik.
(Forts.)*

Anslag till befrämjande av lufttrafik. (Forts.) i riket. Med den vidsträckta befogenhet, som Kungl. Maj:t har ifråga om dispositionen av detta anslag, lär det vara bättre att ordna det på det sättet än att anslå särskilda medel för detta ändamål.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Swartz*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen, med den ändring, som föranleddes av utelämnande av punkten i b).

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 134, röstar,

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Swartz'* under överläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 37.

Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid av Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag. Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om åvägbringande av utredning och förslag i syfte att fast anställda befattningshavare vid av Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag må tillförsäkras förhandlingsrätt genom befattningshavarnes fackliga sammanslutningar.

Till första kammarens andra tillfälliga utskott hade hänvisats en inom samma kammare väckt motion av herrar *Julin* och *Lindskog*, nr 162, med hemställan, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att efter utredning måtte för riksdagen framläggas förslag i syfte att tillförsäkra fast anställda befattningshavare vid av Kungl. Maj:t koncessionerade och oktrojerade företag förhandlingsrätt genom befattningshavarnes fackliga sammanslutningar.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på grund av vad däri Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid ar: Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktroyerade företag. (Forts.)
 anförts hemställt, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Julin*, som, med åberopande av vad i motionen anförts, yrkat bifall till densamma.

Herr *Julin*: Det hände vid ett försäkringsföretag här i staden, att tjänstemännen ansågo sig ha något andragande att göra hos ledningen, varför de skickade upp en deputation till verkställande direktören, och sedan de framfört vad de hade att säga — det gällde en personalangelägenhet — så frågade direktören, om de icke hade något mer att andraga. När de förklarade, att de inte hade det utan endast väntade på svar, så sade han bara: "Då har jag ingenting mer att säga. Sådana här saker avgör styrelsen ensam."

I ett annat fall, likaledes vid ett försäkringsföretag, där man hade en liknande framställning angående dyrtidstillägg att göra, gjorde man en kollektiv framställning från samtliga tjänstemän, men fick den tillbaka i form av en skrivelse från bolagets styrelse, vari denna undanbad sig alla kollektiva löneframställningar och vidare meddelade, att man för framtiden icke komme att fästa sig vid några sådana, varjämte man begärde, att samtliga tjänstemän vid företaget skulle på en särskild lista anteckna, att de fått del av bolagsstyrelsens beslut.

Nu kan man ju tycka, att det är litet underligt att så här år 1921 stå och berättå sådana här historier, som naturligtvis måste ligga mycket långt tillbaka i tiden, på åttio- eller nittioalet någon gång. Men det är egendomligt nog inte förhållandet, utan historierna datera sig från 1920 och 1921. Alltså, det finnes fortfarande arbetsgivare, som stå på den ståndpunkten, som arbetsgivarna intogo på åttio- och nittioalet, att de vägra sina arbetstagare föreningsrätt. Det är mot bakgrunden av dessa fakta som den motion, vi nu ha att behandla, är väckt. Motionen är väckt av mig tillsammans med herr *Lindskog* i denna kammare, och motionen väcktes också i andra kammaren och undertecknades där av två högermän, herrar *Starbäck* och *Block*.

I motionen påpekas till en början det förhållandet, att inga strider numera egentligen förekomma inom kroppsarbetets fält i fråga om arbetarnas föreningsrätt. Arbetarna ha förskaffat sig ett betydande inflytande, säga vi i motionen, ifråga om sina arbetsförhållanden, och förutsättningen härför är naturligtvis, att deras föreningsrätt är erkänd och erkänd helt och fullt, så att den även innefattar rätten för dem att förhandla med sin arbetsgivare. I motionen anför vi icke de två exempel, som jag nu dragit fram, utan vi andraga ett annat fall, som vi då för tillfället hade erhållit skriftliga upplysningar om. De svenska bankernas tjänstemän ha sammanslutit sig till en hela landet omfattande förening, Svenska bankmannaföreningen, och denna bankmannaförening hade vänt sig till bankledningarna i vissa personalangelägenheter och

Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid av Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag.
(Forts.)

fått det svaret, att bankmannaföreningen vore en fullkomligt ovidkommande part. Den vore någonting, som bankernas ledningar icke hade att skaffa med, och på den grund kunde tjänstemännen icke på det sättet få sina önskemål framförda till bankledningarna.

Vi påpeka vidare i motionen, att riksdagen beträffande statens tjänstemän redan tidigare intresserat sig för deras förhandlingsrätt. Herrarna känna kanske till, att frågan åren 1911 och 1912 var föremål för riksdagens behandling. Det kom då icke till något beslut. Men sedan den tiden har en viss sedvanerätt börjat växa fram inom statens verk, så att i viss utsträckning förhandlingsordning där nu finnes. Jag skall inte inlåta mig på den nu och på hur den fungerar. Jag kanske kommer tillbaka till det senare.

Vidare påpeka vi, att tjänstemännen flerstädes i utlandet också fått sin förhandlingsrätt erkänd. Detta gäller då förnämligast statstjänstemän.

Och slutligen påpeka vi, att tack vare att avtal blivit ingångna även de enskilda järnvägarnas tjänstemän, liksom också tjänstemännen på apoteken, farmaceuterna, lyckats förskaffa sig förhandlingsrätt, rätt att, när de ha någon angelägenhet att tala med sina arbetsgivare om, också få göra det och göra det under den form de själva önska, nämligen genom att skicka fram dem, som de utsett till sina ombud.

Och till sist framhålla vi, att det är en allmän önskan bland tjänstemännen landet runt att vara med om det här, och de tjänstemän, som stå statstjänstemännen närmast, borde kunna komma med, eftersom, säga vi i motionen, frågan om statstjänstemännens förhandlingsrätt är föremål för utredning och en utredning, som snart torde föreligga. Nu föreligger denna utredning i form av ett lagförslag, utarbetat av socialstyrelsen.

Vi stanna slutligen vid den mycket blygsamma begäran, att riksdagen ville skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning i syfte att tillförsäkra fast anställda befattningshavare i vissa företag förhandlingsrätt. Dessa vissa inrättningar äro sådana, vars personal vi ha ansett stå statstjänstemännen särskilt nära, och vi ha karakteriserat företagen som sådana, vilka äro av Kungl. Maj:t oktrojerade eller koncessionerade. Det skulle då närmast vara bankföretag, försäkringsföretag, apotek och enskilda järnvägar.

I anledning av denna motion ha vederbörande båda utskott, dels andra kammarens fjärde tillfälliga utskott och dels första kammarens andra tillfälliga utskott, infordrat yttrande av socialstyrelsen. Socialstyrelsen avgav givetvis samma utlåtande till båda utskotten, och detta utlåtande innehåller i huvudsak följande. Socialstyrelsen menar, att det icke kan bli något praktiskt resultat av en lagstiftning på detta område, om man icke samtidigt även lagstiftar angående arbetsavtal. Att bara få en formell rätt att förhandla, menar socialstyrelsen, skulle icke innebära någon mera avsevärd förbättring för tjänstemännen. Vidare säger man, att visserligen har socialstyrelsen själv avgivit ett betänkande med för-

slag till lag angående förhandling mellan staten och dess tjänstemän, *Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid av Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag.* (Forts.)
 men det är en annan sak med statstjänstemännen, påstår socialstyrelsen, ty deras arbetsförhållande är ju alltid föremål för en offentlighetsreglering, vilket man alltså icke skulle kunna säga vara fallet med de tjänstemän, som vår motion talar om. Man skulle möjligen kunna tänka sig, säger socialstyrelsen, att staten skulle kunna inlåta sig på den här frågan och fastställa exempelvis en viss minimilön inom de olika fakten, och socialstyrelsen åberopar då en lagstiftning av det slag, som finnes i Norge. Men för övrigt säger socialstyrelsen, att det inte bara är tjänstemän inom oktrojerade företag, som ha kontroverser med sina arbetsgivare, utan det är nog fallet med kontorsanställda i allmänhet, och man kan inte begära, att staten skall göra ett ingripande enbart till förmån för tjänstemännen i dessa oktrojerade företag. Och vad angår de kontorsanställda i allmänhet, ha de ingenting begärt, varför det inte finnes någon anledning att ingripa.

Till sist kommer socialstyrelsen med en välvillig avslutning, som emellertid är mycket vagt hållen. Den säger nämligen där, att lagen om medling i arbetstvister *möjligen* — det är inte jag, som använder det uttrycket, utan socialstyrelsen tillägger detta ord — skulle kunna vara ägnad att främja det med motionen avsedda syftet. Man har alltså inte klart för sig, huruvida denna lag i detta avseende har någon som helst betydelse, men man tänker sig den möjligheten, att lagen om medling i arbetstvister i detta fall skulle kunna tillämpas. Sedan passar man på att säga, att socialstyrelsen just haft att yttra sig om den tvist, som uppstått mellan Svenska bankmannaföreningen och bankledningarna i Sverige och vilken bankmannaföreningen dragit inför Kungl. Maj:t, men socialstyrelsen har hittills icke ansett sig böra göra det, i tro, att parterna skulle kunna närma sig varandra utan något ingripande från någon annan part.

Om man till granskning vill uppta socialstyrelsens yttrande, vilket naturligtvis har varit ett mycket tungt vägande inlägg för de båda utskotten vid behandling av denna fråga, så bör man först fästa sig vid dess uttryck, när den säger, att enbart en formell rätt att förhandla icke kan vara till någon avsevärd fördel för tjänstemännen. Det torde väl ändå vara alldeles visst, att man omöjligen kan komma till ett resultat i en personalfråga i vilken inrättning som helst, om icke de båda parterna komma till tals med varandra. Nu innebär emellertid den förhandlingsrätt, som man önskar sig, givetvis icke bara det, att personalen skall få gå in och tala vid sina chefer, ty det har ofta visat sig, att personalen står i ett sådant förhållande till sina chefer, att den direkt under en viss chef sorterande personalen har svårt att med kraft anföra vad den önskar få framfört. Det är därför av vikt, att denna personal får utse den representant den själv önskar till att framföra sina synpunkter.

Detta är en fråga, som naturligtvis är lika gammal som frågan om föreningsrätten, men det är ganska betecknande, att beträffande just denna sida av föreningsrätten låtsas bankledningarna, som om den inte

Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid av Kungl. Maj:ts koncessionerade eller oktrojerade företag. (Forts.)

alls funnes. De säga i sitt svar — jag har läst detta svar till bankman-
 naföreningen — att de förvägra visst inte tjänstemännen deras före-
 ningsrätt, men de vilja bara ha att göra med sin egen personal. Ett av
 de konstitutiva momenten i föreningsrätten måste väl ändå anses vara
 förhandlingsrätten, d. v. s. rätten för den förening, som personalen har
 rätt att bilda, att också få uppträda och förhandla på personalens vägnar.
 Det blir naturligtvis inte något resultat, med mindre än att det
 man förhandlar om inom föreningen föres fram *utåt*, till det håll, där det
 skall verka. Alltså, när bankerna säga, att de godkänna föreningsrät-
 ten men icke förhandlingsrätten, d. v. s. icke personalens rätt att skjuta
 framför sig sin förening, ha de i själva verket sagt, att de underkänna
 personalens rätt att bilda föreningar.

Nå, dessa tjänstemän anse sig alltså ha vunnit mycket, bara de skul-
 le kunna få komma till tals med vederbörande. Men, säger socialsty-
 relsen, om de också skulle få komma till tals, så stannar ju ändå beslu-
 tanderätten på den ena sidan, nämligen hos arbetsgivarna. Ja, något an-
 nat ha tjänstemännen aldrig begärt. De vilja bara framföra sina skäl
 och få motskäl, alltså komma till en verklig förhandling. Om sedan
 motskäl framläggas, vilka tjänstemännen icke anse sig kunna vederlägg-
 ga, måste de givetvis böja sig för det beslut, som fattas i enlighet med
 dessa skäl. Man skulle kunna nöja sig med tjänstemännens påpekande
 av, att de önska denna förhandlingsrätt, och säga, att det är alldeles
 tillräcklig anledning för oss att förhjälpas dem till den, ifall det förväg-
 ras. Det finnes dock en sak, som visar, att denna förhandlingsrätt, ehuru
 den icke är förenad med beslutanderätt, är av synnerligt stort värde
 för tjänstemännen, och det är just det faktum, att det visat sig, att ar-
 betsgivarna på sina håll förvägra dem denna rätt. Om arbetsgivarna
 ansåge, att den icke hade något värde för tjänstemännen, skulle de nog
 också släppa den loss.

Vad nu angår anmärkningen, att även andra kontorsanställda än de,
 som äro anställda i oktrojerade företag, ha vissa svårigheter och strider
 att utkämpa med sina arbetsgivare, så är det visserligen sant, men de
 oktrojerade företagens tjänstemän intaga givetvis en särställning. Det
 är lättare för staten att där ingripa och komma till ett för tjänstemännen
 gynnsamt resultat, tack vare just den oktroj, som staten har att
 lämna dessa företag. Och vidare är det ju så, att alla dessa företag
 i viss mån ha en monopolställning, som gör, att en tjänsteman där, i
 motsats vad fallet är exempelvis med tjänstemän, som äro anställda på
 handelskontoren, icke kunna, sedan de inom inrättningen vunnit utbild-
 ning, bli sina egna och ställa sig på egna fötter och lämna det företag,
 där man icke visat dem tillmötesgående, utan tjänstemannen i ett ok-
 trojerat företag är såld att förbli tjänsteman och förbli tjänsteman i en
 och samma bransch. I stort sett är det så — naturligtvis finnes det
 undantag. En enskild kan inte gärna öppna en bank, ännu mindre ett
 försäkringsföretag o. s. v.

Som jag nyss nämnde, slutar socialstyrelsen sitt utlåtande med att

säga, att möjligen skulle dessa tjänstemän, som icke på annat sätt kunna komma till tals med sina arbetsgivare, kunna anlita statens förlikningsman, alltså åberopa lagen om medling i arbetstvister. Jag skall emellertid, innan jag kommer in på detta, något nämna om vad de två utskotten sagt om dessa motioner. Jag är nämligen nödsakad att säga något även om vad andra kammarens tillfälliga utskott sagt i själva saken, ty första kammarens tillfälliga utskott har, som jag strax skall visa, icke yttrat sig i själva sakfrågan. Just den här hänvisningen till lagen om medling i arbetstvister har spelat en stor roll för utskotten. Andra kammarens tillfälliga utskott påpekar, att det inte kan bli något praktiskt resultat av en lagstiftning av sådan beskaffenhet, som i motionen föreslås. Skall det kunna bli ett praktiskt resultat av en förhandlingsordning mellan tjänstemännen och bankledningarna, måste det ske på samma sätt som arbetarna skaffat sig denna förhandlingsrätt, nämligen genom en frivillig överenskommelse. Utskottet talar nämligen om en frivillig överenskommelse. Jag vet inte, om det är sagt som ett skämt, men är det allvar, beror det naturligtvis på en felsyn. Ty vad som har skapat arbetarnas föreningsrätt, sådan jag ser den, d. v. s. deras förhandlingsrätt, det är naturligtvis de *strider* de fört för ändamålet. Det är ingalunda någon frivillig underkastelse av den ena parten, utan det är öppna strider, som lett fram till avtalet, och i avtalet finnes som bekant, så gott som alltid eller, jag kan säga, alltid, inryckt en bestämmelse angående förhandlingsordning. Utskottet säger nämligen, att de båda parterna skulle få större ömsesidig respekt för varandra, om de själva komme till ett avtal, innefattande även bestämmelser angående förhandlingsordning, än om lagen skulle tvinga den ena parten till att förhandla. För övrigt säger även detta utskott, att bristande överenskommelse mellan två parter öppnar väg till förlikningsmannen enligt den nu åberopade lagen, och så hemställer utskottet, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Första kammarens tillfälliga utskott tar saken mera formellt. Det inlåter sig icke på själva sakfrågan. Det säger för det första, att socialstyrelsen anvisar väg över förlikningsmannen, och denna väg har ännu icke beträffats av tjänstemännen — närmast då de banktjänstemän, som äro omnämnda i motionen — men den bör beträdas. Kom sedan igen, få vi se! Och för det andra säger utskottet, att en förhandlingsordning för staten och dess tjänstemän för närvarande håller på att utarbetas, och utskottet kan då meddela detsamma, som jag nyss meddelade, nämligen att socialstyrelsen avgivit ett betänkande med förslag till lag i ämnet, och utgången av det arbete, som sålunda är påbegynt, bör man, säger utskottet, avvakta. Och klämman blir naturligtvis, att vi till dess icke böra vidtaga någon åtgärd.

Jag har tillhört detta utskott, och jag har givetvis måst reservera mig. Jag har därvid åberopat vad jag anfört i motionen, detsamma, som jag nu relaterat här, och alltså hemställt om bifall till motionen.

Nu bör alltså sägas något angående denna lag om medling i arbets-

Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid ar. Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag. (Forts.)

Om förhandlingsrätt för efter socialstyrelsen, vilken båda utskotten, liksom socialstyrelsen eller naturligtvis befattningshavare vid av Kungl. Maj:ts säkerligen i detta stycke skulle kunna lämna oss värdefulla upplysningar. Jag har givetvis icke underlåtit att under hand förfråga mig hos honom om möjligheterna att kalla parterna till förhandling. Och han har därvid meddelat, att lagen, vilket också tydligt framgår av densamma, icke lägger något som helst hinder i vägen att kalla in vilken arbetsgivare som helst, men, såvitt jag förstår, måste en formlig tvist ha utbrutit mellan vederbörande parter, för att förlikningsmannen skall kunna ingripa. Det finnes i lagen icke på något sätt angivet, att parterna kunna påkalla förlikningsmannens ingripande, utan det är förlikningsmannen, som med intresse skall följa vad som föregår på detta fält inom hans område och själv ingripa, och när en tvist endast är under uppsegling, en tvist, som kanske för utomstående är ganska obetydlig, men som måhända för tjänstemännen i banken eller försäkringsföretaget eller på apoteket är av en viss vikt, är det inte sagt, att den uppmärksammas av förlikningsmannen, och något ingripande från hans sida kommer då icke till stånd. Lagen säger visserligen uttryckligen, att den, som blir kallad till förlikningsmannen att inför honom förhandla, måste efterkomma denna kallelse. Men lagen innehåller ingen bestämmelse om påföljd, därest man vägrar att komma eller kommer och, sedan man infunnit sig, vägrar att förhandla. Detta beror givetvis på att hela lagen är byggd på den förutsättningen, att ett avtal existerar mellan parterna, så att part, som icke inställer sig för förhandling, drar över sig avtalets påföljd, alltså en påföljd, som lagen icke behöver innehålla någon bestämmelse om.

Då jag alltså nu icke kan dela utskottens — jag säger utskottens, ty de två utskotten tala ungefär samma språk — mening om att den här lagen om medling i arbetstvister är tillämplig i detta fall, så har jag fertfarande måst hålla på min motion, där jag framställer en begäran, att utredning måtte vidtagas, så att en förhandlingsordning inom dessa företag kan komma till stånd. Jag är så mycket mer böjd för att tro, att denna lag om medling i arbetstvister icke är tillämplig i detta fall, som vi i detta stycke ha vänt oss till en annan förlikningsman, vilken icke på långa vägar varit så säker som den förlikningsman, jag nyss talade om, angående möjligheten att över huvud taget kalla någon av dessa parter till förhandling. Alltså, frågan är icke på något sätt praktiskt prövad, och på den grund har ingen hittills kunnat lämna säkra uppgifter, och därför tror jag detta icke vara någon framkomlig väg.

Då missförhållanden av den art, som jag i början av mitt anförande framdrog, givetvis tynga arbetet, icke bara för de i dessa företag anställda, utan även för dessa företags ledning, skulle det givetvis vara ytterst lämpligt, om staten här kunde ingripa och tillskapa någon form av förhandlingsordning mellan dessa funktionärer och företagens ledning, och jag anser tiden synnerligen lämplig att komma med detta just

nu, då staten själv ju har beträtt denna väg och står i begrepp att när som helst låta sina tjänstemän komma i åtnjutande av en förhandlingsordning.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionen.

Herr von Hofsten: Såsom herrarna behagade finna och som den siste ärade talaren även framhöll, har utskottet i sin motivering för avslag å motionen endast åberopat formella skäl utan att inlåta sig på den principiellt synnerligen viktiga frågans materiella och sakliga sida. Skulle så ha skett, är det givet, att motsatsförhållandet inom utskottet skulle ha ställt sig annorlunda. Jag skall även för min del underlåta att indraga principfrågan i debatten. Så, som utskottsutlåtandet är avfattat, förefinnes ingen anledning att nu så göra.

Jag skall emellertid endast understryka vad socialstyrelsen i sin vid utskottsutlåtandet fogade skrivelse framhållit, nämligen att de missförhållanden, som eventuellt kunna föreligga beträffande nu ifrågavarande av Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag, såsom banker och försäkringsbolag — nu bestrider socialstyrelsen på sätt och vis, att sådana missförhållanden där föreligga — i lika eller ännu högre grad drabba alla övriga kontorsanställda, för vilka det icke torde vara möjligt att i förhandlingsväg föreskriva ett statsingripande.

Givet är också, som den siste ärade talaren framhöll, att socialstyrelsens yttrande har varit, som han nämnde, ett tungt vägande skäl för utskottets ståndpunkt. Utskottet har således tagit fasta på det av socialstyrelsen åberopade förhållandet, att enligt lagen om medling i arbetstvister även sådana lönetvister, som här avses, falla under lagens tillämpning och som han även nämnde har denna uppfattning också vitsordats av åtskilliga förlikningsmän.

Utskottet förmenar alltså, att i varje fall linjen med en hänvändelse till förlikningsmannainstitutionen bör prövas, innan andra utvägar anlitas.

Även ett annat skäl, vilket den föregående talaren jämväl berörda, har utskottet åberopat, nämligen, att det inom socialstyrelsen pågår ett arbete på utformning av en förhandlingsordning för staten och dess tjänstemän och att resultatet härav bör avvaktas.

Det förefaller mig under sådana förhållanden — då frågan har fallit i andra kammaren — som om vare sig motionären eller andra för frågan intresserade icke hade alltför stor anledning att vara missbelättna med utskottets utlåtande, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om förhandlingsrätt för befattningshavare vid av Kungl. Maj:t koncessionerade eller oktrojerade företag.
(Forts.)

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredros ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om höjning av den särskilda avgiften för brännvin, tillverkat av majs m. fl. utländska råämnena.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Föredros ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen, dels ock i propositionen nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdiktningsslånefonden m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredros ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner i fråga om ändringar i kungörelsen angående boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredros ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för avhjälpande av brist på underbefäl vid infanteriet;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en bostadslägenhet för en förrådsvaktmästare och en eldare vid Kronobergs regemente;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av vissa för komplettering av arméns radiotelegrafmateriel anvädda medel;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ammunitionsförrådshus m. m. å Stora Fjäderholmen;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss än-

dring i planen för pansarbåten Sveas omändring till depåfartyg för undervattensbåtar m. m.;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader i anledning av en inom Älvsborgs fästning inträffad eldsvåda; samt

nr 133, i anledning av väckt motion om löneförbättring åt löjtnanten Nils Hæggström.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av *Om befrielse för Göteborgs och Bohus läns landsting från skyldighet att för statens järnvägars räkning inlösa visst markområde vid Tingstad jämte två i ämnet väckta motioner.*

I en till riksdagen den 11 mars 1921 avlåten proposition (nr 281), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att Göteborgs och Bohus läns landsting finge befrias från den landstinget enligt Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1918 åliggande skyldigheten att till statens järnvägar med äganderätt upplåta visst område vid Tingstad under villkor, att landstinget vidtoge andra av Kungl. Maj:t godkända åtgärder för beredande av sådant skydd för viadukten vid Tingstad, som avsetts med inlösen och överlämnande till statens järnvägar av förevarande område.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 197) av herr *E. Hallin* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 294) av herr *O. N. Olsson* i Broberg m. fl., hade hemställts, att Göteborgs och Bohus läns landsting måtte befrias såväl från den landstinget enligt Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1918 åliggande skyldigheten att till statens järnvägar med äganderätt upplåta visst markområde vid Tingstad som ock från villkoret att vidtaga andra av Kungl. Maj:t godkända åtgärder för beredande av sådant skydd för viadukten vid Tingstad, som avsetts med inlösen och överlämnande till statens järnvägar av förevarande område.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition och med avslag å herrar Hallins m. fl. och Olssons i Broberg m. fl. berörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte medgiva, att Göteborgs och Bohus läns landsting finge befrias från den landstinget enligt Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1918 ålig-

Om befrielse för Göteborgs och Bohus läns landsting från skyldighet att inlösa visst markområde.
(Forts.)

Herr Hallin: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra annat yrkande än om bifall till det förslag, utskottet här framställt. Men då utskottet i sin kläm hemställt om avslag på de i ämnet väckta motionerna, och då jag är en av motionärerna, skall jag tillåta mig fästa uppmärksamheten på det sakförhållandet, som jag för övrigt med tacksamhet inkasserar, att utskottet i sin motivering med påtaglig välvilja har upptagit åtminstone ett, om jag så får säga, sekundärt syftemål med våra motioner, nämligen att söka få en begränsning till stånd i de Göteborgs och Bohus läns landsting åliggande förpliktelser gent emot järnvägsstyrelsen. Även om ordalagen här kanske icke äro alldeles så tydliga, som önskvärt hade varit, lär väl ändå andemeningen vara fullständigt klar.

Vad jag i utskottets motivering saknar, är något uttryck för den av departementschefen i den kungl. propositionen uttalade uppfattningen, att i samma mån som ökad säkerhet för denna Tingstadsviaduktis skyddande mot eldfara vinnes för statens järnvägar genom andra åtgärders vidtagande än blott och bart marklösen, det bör vara med rätt och billighet förenligt, att statens järnvägar tråda in med någon del av kostnaderna för dessa andra åtgärder, exempelvis för de tilltänkta brandmurarna. Departementschefen har därvid pekat på möjligheten att taga medel från förnyelsefonden. Då emellertid utskottet har hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition, lär väl därav följa, att även denna departementschefens uppfattning är av utskottet godtagen.

I varje fall skall jag tillåta mig, herr talman, att giva uttryck åt den förhoppningen, att när Kungl. Maj:ts regering i sinom tid kommer att slutgiltigt avgöra denna fråga, den måtte taga behörig hänsyn just till denna omständighet, på det att denna segslitna fråga verkligen måtte få en lösning, som kommer att tillfredsställa alla parter.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av väckta motioner om pensioner åt två änkor efter distriktsveterinärer;

nr 49, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående anslag till täckande av kostnader för justitieombudsmansexpeditionens flyttning, uppvärmning och telefoner; samt

nr 50, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av anslaget till bestridande av expenser vid militieombudsmannens expedition, vikariatsersättning m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet avfattat sin hemställan i två punkter, av vilka den första innehöll två lagförslag.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Å k e r m a n: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 40 hemställes:

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredragas vart för sig de av utskottet tillstyrkta lagförslagen, det med 1:0 betecknade, där så erfordras, paragrafvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

De av utskottet tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställanden.

Bifölls i vad de ej kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörig mark.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Om överlä-
telse till Es-
kilstuna stad
av ett kronan
tillhörigt
område.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Eskilstuna stad av ett kronan tillhörigt markområde.

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 321, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att ett Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörigt, i Eskilstuna stad beläget område av omkring 2,000 kvadratmeter finge för uppförande därstädes av ett varmbadhus med simhall för stadens behov försäljas till Eskilstuna stad för en köpeskilling av 1,000 kronor och i övrigt under i statsrådsprotokollet närmare angivna villkor, samt att köpeskillingen finge tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna skäl hemställt, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herr *Johansson* i Uppmälby, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr M o d i g: Herr talman, mina herrar! Eskilstuna stadsfullmäktige hade i skrivelse till arméförvaltningen den 28 april 1919 anhållit att för uppförande därstädes av ett varmbadhus med simhall få till sig avgiftsfritt överlåtet ett Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörigt område av omkring 2,000 kvadratmeter. Sedan förhandlingar ägt rum mellan arméförvaltningens artilleridepartement och styresmannen för faktoriet å ena samt stadens myndigheter å andra sidan, förklarade sig styresmannen för sin del villig att förorda ifrågavarande upplåtelse, bland annat under villkor, att staden skulle för området erlægga årligen 50 kronor eller ock en gång för alla 1,000 kronor, och i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 28 september 1920 anhöll staden att under godkännande av vissa stipulerade villkor, vilka närmare angivas i Kungl. Maj:ts proposition, för ovan angivna ändamål med full äganderätt få förvärva området ifråga.

Såväl magistraten i Eskilstuna som länsstyrelsen i Södermanlands län anslöte sig till framställningen, länsstyrelsen dock under påpekande, att den fann köpeskillingen synnerligen låg för en så väl belägen tomt men på samma gång ansåg, att det ringa beloppet i någon mån torde uppvägas av fördelen för faktoriet att i sin omedelbara närhet ha tillgång till ett varmbadhus. Enligt arméförvaltningens fortifikationsdepartements uttalande kunde området ifråga för faktoriet undvaras och vore ej behövt för andra försvarsändamål. Under sådana förhållanden hade fortifikationsdepartementet icke något att erinra mot köpet och de föreslagna villkoren, varom förut hade avhandlats. Köpeskillingen vore, enligt fortifikationsdepartementets mening, icke ett uttryck för det ve-

derlag, som staden skulle komma att lämna för området. Frånsett de icke i penningar uppskattbara fördelar, som tillskyndades staten genom befordrandet av ifrågavarande allmännyttiga ändamål eller som genom badhusets uppförande i närheten av faktoriet tillkomme dess tjänstemän och arbetare, hade fortifikationsdepartementet vid sin tillstyrkan av försäljningen fäst synnerligt avseende vid villkoren i överenskommelsen, genom vilka staden iklädde sig åtskilliga andra skyldigheter, och vore dessa skyldigheter av stor betydelse för staten och medförde för staden avsevärda kostnader, med vilkas nu oberäknliga belopp köpeskillingen i själva verket ökades. Sålunda vore det för faktoriet och dess arbetare av stort värde, att de olägenheter, som härleddes från den där i närheten befintliga avloppskulverten och vilka tidtals bestode i en olidlig stank, genom köpet och det därpå grundade bebyggandet bleve avhjälpda.

Fortifikationsdepartementet förordade alltså köpet, och Kungl. Maj:t säger i propositionen, att "då ifrågavarande område icke torde vara erforderligt för något statens ändamål", ansåge Kungl. Maj:t det icke vara något att erinra mot att detsamma överlättes till staden för en köpeskillning av 1,000 kronor på de avhandlade villkoren.

Man hade, som jag anser, med fullt fog kunnat vänta, att utskottet efter *alla* myndigheters enhälliga tillstyrkan bort lämna sitt förord till framställningen, men till mycket stor förvåning avstyrker utskottet Kungl. Maj:ts proposition, detta på den grund, att priset anses för lågt; och utskottet säger sig vidare icke ha känt sig övertygat om att de åtgärder beträffande i faktoriets närhet liggande avloppsledning m. m., som staden skulle utföra, hade det värde, som man framhållit. Utskottet hade icke heller blivit förvissat om att skyldigheten i detta avseende från stadens sida borde vara beroende av den ifrågavarande upplåtelsen. I varje fall vore det icke utrett, enligt utskottets resonemang, vilket värde de arbeten, staden förbundit sig att utföra, kunna äga för de till faktoriet hörande områden, och på grund härav yrkades avslag på propositionen.

Utskottet har emellertid förbisett värdet av en av stadens förbindelser, vilken kan komma att kosta staden mest, den nämligen, att utan kostnad bereda vatten och avlopp till de bostäder, vilka kronan kan komma att uppföra i den s. k. kronoskogen. Denna ledning, som förutsätter avsevärda sprängningsarbeten, måste utföras, om ytterligare bostäder skola byggas, och även om detta ej skall ske för tillfället, torde det dock förekomma i framtiden. Att utfästelsen då blir av stort värde för kronan, är otvivelaktigt.

På förfrågan 1917 till stadens byggnadschef, vad en sådan ledning skulle kosta, svarade denne, att kostnaden ej komme att understiga 12,000 kronor. Detta pris torde nu vara det tredubbla.

Då jag icke kan följa utskottet här, emedan några verkliga skäl för avslag från dess sida icke synas mig ha förebragts, men det däremot. då *alla* myndigheter, såsom styresmannen för faktoriet, magistraten i Eskilstuna, länsstyrelsen i Södermanlands län, fortifikationsdepartementet och

Om överlåtelse till Eskilstuna stad av ett kronans tillhörigt område.
(Forts.)

*Om överlä-
telse till Es-
kilstuna stad
av ett kronan
tillhörigt
område.
(Forts.)*

nu till sist Kungl. Maj:t, ävensom en reservant från utskottet, efter noggrann prövning uttalat sig till förmån för köpet och tillstyrkt detsamma, detta enligt vad jag anser vara fullt avgörande för ett bifall, beder jag få yrka bifall till den kungl. propositionen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Berge: Vad som varit avgörande för utskottet är, just vad den föregående talaren antydde och citerade ur utskottets utlåtande, nämligen att det icke kan anses vara utrett, vilket värde de arbeten, Eskilstuna stad förbundit sig att utföra, kunna äga för de till faktoriet hörande områden. Den komensation, som Eskilstuna stad vill giva, vilar på alltför lösa boliner, anser utskottet, och utskottet finner det rent av orimligt att på sådana skäl sälja en tomt, som ligger mitt i staden, efter 50 öre kvadratmetern. Utskottet har, vad beträffar denna kammares ledamöter, efter mycket noggrann undersökning enhälligt gått på avslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson, Carl: Det är ju intressant att höra, att jordbruksutskottet tagit sin uppgift så på allvar, att det företagit en resa till Eskilstuna för att bli i tillfälle att riktigt sakkunnigt pröva ett ärende, som gäller en kostnad av 1,000 kronor. Emellertid tvivlar jag på att utskottets ledamöter hava väl använt sin tid vid besöket i Eskilstuna. Om utskottet hade gjort det, hade det säkerligen icke avstyrkt den kungl. propositionen. Det har framhållits i utskottets utlåtande och av den siste ärade talaren, att det pris, som föreslagits, är alldeles för lågt. Jag vill fästa uppmärksamheten på att tomtprisen i Eskilstuna, tack vare en mycket förnuftig tomtpolitik sedan flera tiotal år tillbaka, äro mycket låga. Utskottet har ej gjort något försök att visa, att det skulle vara möjligt att sälja denna tomt, som ligger obrukad, till högre pris, och jag tvivlar på, att en sådan möjlighet kommer att yppa sig på mycket länge. Då nu förhållandet är det, att denna tomt är synnerligen lämplig för det ändamål, för vilket staden önskar förvärva den, och detta ändamål ju även är ett socialt ändamål, som kan få en stor betydelse också för den stora, efter vad jag tror till ett tusental personer uppgående personal som är anställd vid statens verkstäder i Eskilstuna, synes det mig, som om man verkligen kunde ifrån riksdagens sida visa en liten smula tillmötesgående. Staden har alltid visat sig mycket tillmötesgående mot staten, ehuru väl den icke haft stor glädje av faktoriet, som icke varit skattskyldigt till staden och nog berett densamma en och annan besvärlighet. Men då staden, som sagt, alltid visat tillmötesgående mot staten, synes det mig, som om staden också kunde begära, att det i detta fall visades densamma en liten smula tillmötesgående från statens sida. Om nu detta ärende, såsom utskottet föreslagit, icke bifalles av riksdagen, är det ovisst, om över huvud taget staden reflekterar på att förvärva denna tomt till ett högre pris. Under alla förhållanden kommer det att draga ut på tiden, innan det blir möjligt att ordna denna

sak under andra villkor, och detta är synnerligen fatalt icke minst därför att det visserligen lilla och otillfredsställande varmbadhus, öfver vilket staden förfogat, nyligen nedbrunnit och man således icke har något badhus för närvarande i staden. Ur den synpunkten är det synnerligen önskvärt, att det kunde träffas ett avgörande; och då det, som sagt, icke kan vara fråga om att något stort ekonomiskt intresse står på spel för staten, vill jag vädja till kammaren att härvidlag följa Kungl. Maj:ts förslag, som vilar, såsom tidigare här framhållits, på tillstyrkan från en mängd myndigheter och som också vilar på en grundlig utredning. Jag ber att få tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition.

*Om överlå-
telse till Es-
kilstuna stad
av ett kronan-
tillhörigt
område.
(Forts.)*

Herr Berge: Det föreföll mig, som den föregående ärade talaren sökte kasta ett visst skimmer av löje öfver att jordbruksutskottet företagit en resa till Eskilstuna för en affär, som gällde 1,000 kronor. Men resan gällde egentligen en sak, som är betydligt viktigare och som avgjordes alldeles nyss. Den gällde nämligen huvudsakligen det ärende, som behandlats i jordbruksutskottets utlåtande nr 62, beträffande vilket ju utskottet i huvudsak tillstyrkt och kammaren bifallit Kungl. Maj:ts proposition. Det var den saken, som måste anses betydligt viktigare, som resan egentligen gällde.

Med avseende å priset, 50 öre per kvm. mitt i staden, frågades det, om vederbörande försökt att sälja denna mark. Det har jag icke hört talas om, men det nämndes i Eskilstuna av Eskilstunabor, att dylika tomter betalades från 12 till 20 kronor per kvadratmeter. Om det öfrensstämmer med verkliga förhållandet, kan jag naturligtvis icke gå i borgen för. I övrigt framgår det alldeles tydligt, att denna sak icke gått den vanliga vägen för utredningar. Att utredningen måste anses för knapp torde ock kunna bevisas. Men detta skall jag icke upptaga kammarens tid med. Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber, herr vice talman, att i korthet få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag sätter högt värde på att jordbruksutskottet tillvaratagit statens intressen, men det förefaller mig, att man i detta fall gått något för mycket formellt tillväga. Man lämnar ur räkningen den förpliktelse Eskilstuna stad utöver det angivna försäljningsbeloppet åtagit sig. Man har frånsatt, att den nyanläggning, som det här är fråga om och som det icke kan bli tal om att den skulle för staden bli en ekonomiskt produktiv affär, skulle komma att till väsentlig del bli till nytta för de vid gevärsfaktoriet anställda statens befattningshavare och att dessutom i övrigt samtliga de som hörts i saken vid beaktande av alla omständigheter funnit sig böra tillstyrka det förslag, som Kungl. Maj:ts också för sin del godkänt. Det bör väl dock här sägas med anledning av vad den siste talaren yttrade, att det råder en viss skillnad mellan prissättning, där enskild köper av enskild och rent ekonomiska syn-

Om överlä- punkter äro avgörande, och det fall, då ett samhälle för realiserande av
 telse till Es- ett önskemål av denna art och med sådan verkan att det kommer statens
 kilstuna stad egna befattningshavare till godo, vill med äganderätt övertaga ett om-
 av ett kronan råde, som staten äger och icke för något sitt ändamål har behov av.
 tillhörigt Jag tillåter mig, herr vice talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts
 område. proposition.
 (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Berge* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 63 och bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 42.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 64, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för vissa innehavare av lastautomobiler att bidra till underhåll av allmän väg.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Interpella-
 tion ang. un-
 dersökning-
 gar rör.
 svenska äm-
 betsverks
 affärsför-
 valtning
 m. m.

Herr *Wohlin* erhöi på begäran ordet och anförde: Enligt uppgifter i pressen skall ordföranden i en här i landet bildad förening, benämnd "de skattebetalandes förening", bankdirektören Marcus Wallenberg, hava hos herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet utverkat tillstånd för enskild person att i förening med tillkallad utlänning verkställa vissa undersökningar rörande de svenska statsjärnvägarnas förvaltning och organisation. I ämbetsskrivelse till distriktschefer och byråchefer inom samma ämbetsverk skall ämbetsverkets

chef, enligt i pressen likaledes förekommande uppgift, hava "anmodat" ifrågavarande underordnade tjänstemän att lämna nämnda enskilda personer "alla de upplysningar och all den vägledning" inom respektive tjänstemäns verksamhetsområden, som av samma enskilda personer kunna önskas eller av statstjänstemännen i fråga anses vara för dem av intresse. Till samma enskilda personers förfogande skulle enligt den offentliggjorda ämbetssskrivelsen ställas en inspektionsvagn, med rätt för dem att få densamma inkopplad i varje statens järnvägars tåg, och ämbetssskrivelsen innehåller vidare att vederbörande distriktschef eller byråchef, om han så anser lämpligt, bör medfölja vid de resor, som sålunda komma att företagas.

Interpellation ang. undersökningar rör. svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

Att de svenska statsjärnvägarnas organisation och förvaltning lämnar åtskilligt övrigt att önska torde visserligen vara en vitt utbredd uppfattning och en för undersökning av ifrågavarande förhållanden officiellt tillsatt kommission har också nyligen framlagt vissa resultat av sina utredningar om statsbanornas ekonomi. Inom vida kretsar har det icke desto mindre väckt uppmärksamhet, att undersökningar med samma syfte, på sätt ovan anförts, skulle hava med tillstånd av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet samt generaldirektören och chefen för järnvägsstyrelsen inletts eller komma att inledas av enskilda personer, vilka av eget initiativ gjort framställning härom, och särskilt har det ansetts anmärkningsvärt, att bland dessa enskilda personer är en person av utländsk nationalitet. Utan att i övrigt närmare ingå på frågan, får jag i anledning av det nu anförda härmed vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta följande frågor, nämligen:

1:o) Äro ovannämnda av pressen hämtade uppgifter med verkliga förhållandet överensstämmande?

2:o) Om detta i huvudsak är fallet, anser herr statsrådet att det är förenligt med svenska statens intressen och värdighet att enskilda sammanslutningar eller privata personer med biträde av utlänningar medgivas rätt att verkställa undersökningar angående svenska ämbetsverks affärsförvaltning och organisation?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.